

Zaak C-292/23

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de Procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

3 mei 2023

Verwijzende rechter:

Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (Spanje)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

26 april 2023

Verzoekende partij:

Europees Openbaar Ministerie

Verwerende partijen:

I.R.O.

F.J.L.R.

Voorwerp van het hoofdgeding

Europees Openbaar Ministerie – Doeltreffende voorziening in rechte – Recht op een eerlijk proces – Rechterlijke toetsing – Getuigenverklaring – Recht op verdediging

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Verzoek om een prejudiciële beslissing over de uitlegging – Artikel 267 VWEU – Verenigbaarheid van een nationale bepaling met verordening (EU) 2017/1939 – Artikel 42, lid 1 – Handvest van de grondrechten van de Europese Unie – Artikelen 6, 47 en 48 – Doeltreffende voorziening in rechte – Recht op een eerlijk proces – Rechterlijke toetsing – Richtlijn (EU) 2016/343 – Artikel 7 – Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie – Artikel 86, lid 3 – Verdrag betreffende de Europese Unie – Artikel 2 en artikel 19, lid 2, tweede alinea – Gelijkwaardigheidsbeginsel

Prejudiciële vragen

1. Moet artikel 42, lid 1, van verordening (EU) 2017/1939 aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling zoals artikel 90 van LO 9/2021 [(organieke wet 9/2021)] van 1 juli 2021, waarbij er geen rechterlijke toetsing plaats kan vinden van een procedurele handeling van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) die (in de aangegeven zin) rechtsgevolgen ten aanzien van derden creëert, zoals de bij besluit van 2 februari 2023 genomen beslissing van de gedelegeerd Europese aanklager om getuigen op te roepen?

2. Moeten de artikelen 6 en 48 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 7 van richtlijn (EU) 2016/343 aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale regeling zoals artikel 90 in samenhang met artikel 42, leden 1 en 3, en artikel 43 van LO 9/2021 van 1 juli 2021, waarbij er geen rechterlijke toetsing plaats kan vinden van een procedurele handeling van het EOM zoals de beslissing van de gedelegeerd Europese aanklager om als getuige een derde op te roepen van wie redelijkerwijs kan worden verwacht dat hij betrokken is bij de strafbare feiten waarop het onderzoek betrekking heeft?

3. Moeten artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU en artikel 86, lid 3, VWEU aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een systeem van rechterlijke toetsing als bedoeld in de artikelen 90 en 91 van LO 9/2021 voor handelingen van gedelegeerde Europese aanklagers op grond van artikel 42, lid 1, en artikel 43 van LO 9/2021, dat niet voorziet in rechterlijke toetsing van een maatregel die door de gedelegeerd Europese aanklager bij de uitoefening van zijn onderzoeksbevoegdheid is gelast, en dat geen gelijkwaardige regeling kent in de nationale procedureregels voor het aanvechten van beslissingen die door rechters van instructie bij de uitoefening van hun onderzoeksbevoegdheid zijn genomen?

4. Moet artikel 2 VEU, waarin de waarden van de rechtsstaat zijn neergelegd waarop de Unie berust, gelezen in samenhang met het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en het recht op een eerlijk proces in artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en met het doeltreffendheidsbeginsel in artikel 19, lid 1, tweede alinea, VEU, aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een systeem van rechterlijke toetsing van de handelingen van gedelegeerde Europese aanklagers waarbij dergelijke handelingen slechts in een beperkt aantal gevallen kunnen worden aangevochten, zoals dat naar Spaans recht het geval is in de artikelen 90 en 91 van LO 9/2021?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Artikelen 2, 4 en 19, lid 1, tweede alinea, van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

Artikelen 6, 47, 48, 51 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Artikel 86, lid 3, artikel 325, lid 1, en artikel 324, lid 4, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Artikel 42, leden 1 en 2, van verordening (EU) 2017/1939 betreffende nauwere samenwerking bij de instelling van het Europees Openbaar Ministerie („EOM”) (hierna: „verordening 2017/1939”).

Artikel 7 van richtlijn (EU) 2016/343 van 9 maart 2016 betreffende de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij de terechtzitting aanwezig te zijn.

Arrest van 15 mei 1986, Johnston (222/84, EU:C:1986:206).

Arrest van het Hof van Justitie van 18 oktober 1990, Dzodzi (C-297/88 en C-197/89, EU:C:1990:360).

Arrest van het Hof van Justitie van 19 november 1991, Francovich e.a. (C-6/90 en C-9/90, EU:C:1991:428).

Arrest van het Hof van Justitie van 25 juli 2008, Metock e.a. (C-127/08, EU:C:2008:449).

Arrest van het Hof van Justitie van 26 februari 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105).

Arrest van het Hof van Justitie van 26 februari 2013, Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107).

Arrest van het Hof van Justitie van 16 mei 2017, Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373).

Arrest van het Hof van Justitie van 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117).

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikel 42, leden 1 en 3, en artikelen 90 en 91 van de Ley Orgánica 9/2021, de 1 de julio, de aplicación del Reglamento (UE) 2017/1939 del Consejo, de 12 de octubre de 2017, por el que se establece una cooperación reforzada para la creación de la Fiscalía Europea [organieke wet 9/2021 van 1 juli 2021 betreffende de toepassing van verordening (EU) 2017/1939 van de Raad van 12 oktober 2017 betreffende nauwere samenwerking bij de instelling van het Europees Openbaar Ministerie („EOM”)] (hierna: „LO 9/2021”).

Artikelen 410, 420, 433, 311 en 766, lid 1, van de Ley de Enjuiciamiento Criminal (wetboek van strafvordering).

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 Bij het EOM loopt er een onderzoek wegens subsidiefraude en valsheid in geschrifte tegen I.R.O. en F.J.L.R., de bestuurders van IMDEA Materiales. Het onderzoek verloopt via gedelegeerde Europese aanklagers.
- 2 Y.C. en I.M.B. ontvingen bedragen van IMDEA Materiales, waartegen ook een onderzoek loopt. Die bedragen komen vermoedelijk uit Europese financiering en lijken onvoldoende onderbouwd.
- 3 De Juzgado Central de Instrucción n.º 6 de Madrid (centrale rechtbank van instructie nr. 6 Madrid, Spanje) treedt op als rechter die verantwoordelijk is voor procedurele waarborgen. In het kader van het genoemde onderzoek hebben de gedelegeerde Europese aanklagers bij besluit van 2 februari 2023 Y.C. en I.M.B. als getuigen opgeroepen.
- 4 De juridische vertegenwoordiging van I.R.O. en F.J.L.R. heeft het besluit van 2 februari 2023 schriftelijk aangevochten voor de procedureel verantwoordelijke rechter waar het gaat om de oproeping van Y.C.
- 5 LO 9/2021 bepaalt dat tegen de besluiten van de gedelegeerde Europese aanklagers slechts in de uitdrukkelijk genoemde gevallen beroep kan worden ingesteld bij de rechter. Een besluit waarbij een persoon wordt opgeroepen om als getuige te verschijnen, behoort niet tot die gevallen. Op grond hiervan betwisten de gedelegeerde Europese aanklagers dat het door I.R.O. en F.J.L.R. ingestelde beroep in behandeling kan worden genomen.
- 6 Indien het niet ging om een door het EOM gevoerd onderzoek – met de procedurele bijzonderheden die dat met zich meebrengt – maar om een onderzoek van de rechter van instructie, lijdt het echter geen twijfel dat naar nationaal recht de oproeping als getuigen van Y.C. en I.M.B. zou kunnen worden aangevochten door de verwerende partijen.
- 7 In deze context heeft de verwijzende rechter de behandeling van de zaak geschorst om het Hof van Justitie de genoemde prejudiciële vragen te stellen.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 8 De verdediging van de verwerende partijen verzet zich tegen de getuigenverklaring van Y.C.
- 9 De gedelegeerde Europese aanklagers zijn van mening dat Y.C. en I.M.B., gelet op het beschikbare bewijsmateriaal, moeten worden opgeroepen als getuigen en niet als verdachten. Voorts worden de grondrechten van de betrokkenen volgens de gedelegeerde Europese aanklagers gewaarborgd door de in artikel 29 van LO 9/2021 geboden mogelijkheid om een buitengewoon beroep in te stellen tot van rechtswege nietigverklaring van het geding.

Korte uiteenzetting van de motivering van het verzoek om een prejudiciële beslissing

- 10 Krachtens LO 9/2021, waarbij verordening 2017/1936 wordt omgezet, kan er tegen besluiten van gedelegeerde Europese aanklagers alleen beroep worden ingesteld in de gevallen waarin LO 9/2021 uitdrukkelijk in die mogelijkheid voorziet. Het besluit van de gedelegeerde Europese aanklagers van 2 februari 2023, waarbij Y.C. en I.M.B. zijn opgeroepen om als getuigen te verschijnen, behoort daar niet toe. Artikel 42 van verordening 2017/1939 bepaalt evenwel dat procedurele handelingen van het EOM die bedoeld zijn om rechtsgevolgen ten aanzien van derden te creëren, moeten worden getoetst door de nationale rechter.
- 11 Volgens de verwijzende rechter creëert het besluit van 2 februari 2023 rechtsgevolgen ten aanzien van derden, in dit geval ten aanzien van de personen die als getuige zijn opgeroepen en de verwerende partijen.
- 12 Ten aanzien van eerstgenoemden, Y.C. en I.M.B., heeft de oproeping van 2 februari 2023 gevolgen voor hun recht op vrijheid en vrij verkeer, aangezien de oproeping om als getuige te verschijnen gepaard gaat met een verplichting om te verschijnen, die bij schending kan leiden tot de aanhouding van de opgeroepen persoon en zelfs tot een aanklacht wegens belemmering van de rechtsgang.
- 13 Hun oproeping als getuigen tast ook de rechten van verdediging van Y.C. en I.M.B. aan, aangezien getuigen naar nationaal recht niet worden bijgestaan door een raadsman, verplicht zijn te verklaren wat zij weten en de waarheid moeten spreken. De verwijzende rechter is van oordeel dat in de onderhavige zaak de redelijke verwachting bestaat dat uit de getuigenverklaringen bewezen kunnen worden afgeleid voor de betrokkenheid van Y.C. en I.M.B. bij de onderzochte feiten, zodat het passend zou zijn hen op te roepen in een situatie waarin zij zich kunnen laten bijstaan door een raadsman van hun keuze. De verklaring van Y.C. en I.M.B. als getuigen, zonder bijstand van een raadsman en rekening houdende met de verplichting om de waarheid te vertellen, zou immers de rechten van verdediging van Y.C. en I.M.B. schenden in het – niet onwaarschijnlijke – geval dat zij in deze procedure met betrekking tot de feiten waarover zij getuigenis aflegden, later de hoedanigheid van verdachte zouden verkrijgen.
- 14 Volgens de verwijzende rechter waarborgt de mogelijkheid om een buitengewoon beroep in te stellen, opdat het geding van rechtswege nietig wordt verklaard, bovendien onvoldoende de grondrechten van de personen die betrokken zijn als getuigen en als verdachten, en kan deze mogelijkheid evenmin worden aangewend als een gewoon rechtsmiddel om procedurele handelingen aan te vechten in procedures waarbij het EOM betrokken is.
- 15 Met betrekking tot de verwerende partijen hebben de getuigenverklaringen van Y.C. en I.M.B. gevolgen voor hun recht op een procedure zonder onnodige vertraging, aangezien Y.C. in dezelfde procedure reeds als getuige is opgetreden. Bovendien kunnen de verklaringen van Y.C. en I.M.B. de gedelegeerde Europese

aanklagers in staat stellen bewijsmateriaal tegen de verdachten te verkrijgen, hetgeen eveneens gevolgen zou hebben voor hun procedurele rechten.

- 16 Volgens de verwijzende rechter belemmert de in het nationale recht opgenomen regeling betreffende de controlebevoegdheden van de voor de procedure verantwoordelijke rechter op de handelingen van de gedelegeerde Europese aanklager, die restrictief is in vergelijking met het bepaalde in verordening 2017/1939, de uitoefening van de rechten van de verdediging en het recht op een doeltreffende voorziening in rechte, welke rechten fundamentele waarden zijn van de rechtsstaat waarop de Unie is gegrondvest.
- 17 Voorts staat het feit dat het nationale recht het niet mogelijk maakt dat er in een procedure ter bestrijding van belastingfraude en belastingontduiking binnen de Unie, gebruik wordt gemaakt van de in artikel 42, lid 2, van verordening 2017/1939 geboden mogelijkheid, in de weg aan de bescherming van de Europese financiële belangen.
- 18 In het licht van het voorgaande vraagt de verwijzende rechter zich af of de bepalingen van nationaal recht inzake het aanvechten van procedurele handelingen van het EOM restrictiever mogen zijn dan de bepalingen van verordening 2017/1939 en de bepalingen inzake het aanvechten van gelijkwaardige handelingen van nationale autoriteiten, in het geval van de Spaanse rechterlijke macht dus de handelingen van de rechter van instructie.